

ANTROPONIMLARNING KELIB CHIQISHI VA TARIXI

Koziyeva Iqbol Komiljonovna

rus tili va adabiyoti kafedrası o`qituvchisi

Buxoro davlat universiteti

Kamalova Iroda

Student (bakalavr) 3 kurs

Annotatsiya: Maqolada onomastik birliklarning kam o`rganilgan turlari tegishli rus tili nomlari asosida tahlil qilinadi. Yashirin otlarning semantik, grammatik, imlo xususiyatlari ko`rib chiqiladi, ularni o`rganishda ana shu o`ziga xoslikni hisobga olish zarurligi ta`kidlanadi.

Tayanch so`zlar: antroponimika, slavyan nom, antroponim, turkey til, onomastika, cho`qintiruv ismlari, taxallus.

Xristianligacha bo`lgan davrda, ya'ni deyarli 10-asrning oxirigacha Sharqiy slavyanlar orasida (zamonaviy ruslar, ukrainlar va beloruslarning ajdodlari) faqat tug`ilish paytida bolalarga berilgan shaxsiy ismlar ishlatilgan. Bular butparast slavyan nomlari bo`lib, umuman ma'nosi aniq va etimologik jihatdan ravshan edi. Slavyan dunyosining hamma joylarida bo`lgani kabi, ismlarning aksariyati birlashtiruvchi bilan bog`langan ikkita ildizdan tashkil topgan ikki asosli yoki murakkab nomlar edi. Ushbu ismlarning ikkinchi elementlari, qoida tariqasida, "ulug'vor" (Yaroslav "kuchli va ulug'vor"), -mir, - m'br "buyuk, ulug'vor" (Ostromir "o'tkir va ulug'vor") yoki-volod "egalik qiluvchi, boy" (Vsevolod "hamma narsaga ega va egalik qiladi") [Superanskaya, A. V. M 2:43]

Slavyan nomlariga, masalan, unga teng keladigan vikinglar tomonidan butparastlik davrida kiritilgan bir nechta Skandinaviya nomlari qo'shildi. Rurik, Oleg ("avliyo" emas), Igor ("yosh"), Gleb (Sisiieigg nem.).

Turkiy kelib chiqishi bo`lgan yagona butparast ism, ehtimol Proto-bolgar tilidan Boris nomi bo`lgan Bogorys, bu Borislav ismining qisqartmasi emas.

Bolaga rasmiy cho`qintiruv ismidan tashqari yana bitta, ism berish amaliyoti, xech narsaga qaramay, 17-asrga qadar saqlanib qolgan. qadimgi rus tilida, oilaviy kundalik taxalluslarni belgilash uchun, birinchi navbatda, haqiqiy ismni anglatuvchi ism so'zidan farqli o'laroq, cho`qintirish paytida olingan ismga o'xshash bo`lgan dunyoviy ism iborasi ishlatilgan. Ammo tez orada dunyoviy ism atamasi taxallus atamasi bilan almashtirildi. Boshqa qadimgi rus atamalari, masalan, taxallus yoki prirdk, ular juda kam ishlatilgan.

Onomastik va tarixiy asarlarda ko'pincha nokalendar ism atamasi uchraydi. Bu cherkov taqvimida topib bo'lmaydigan ismni anglatadi, bu erda faqat nasroniy ismlari, ya'ni pravoslav cherkovining avliyolarining ismlari ko'rsatilgan. [Reformatorskiy A.A. M 3:62]. Tabiiyki, qadimgi davrda bu atama ruslar tomonidan hech qachon ishlatilmagan. Rossiyada yozilganligi aniq ma'lum bo'lgan birinchi matn 1056-1057 yillarda qayta yozilgani xushxabar edi. Novgorod posadnik uchun, bu yozuvda cho'qintiruv paytida Jozef va dunyoviy Ostromir deb nomlangan. Agar cho'qintirish ismi majburiy bo'lsa, chunki har bir bola suvga cho'mgan bo'lsa, unda taxallus majburiy emas edi va uning shakli butunlay ota-onaga bog'liq edi. Va shunga qaramay, bolalarning aksariyati, ehtimol, ikkita ism bilan nomlangan. Ikkala ism ham bir kishi bilan bog'liq bo'lgan hollarda, birinchisi har doim cho'qintiruv deb nomlangan.

Rossiyada uzoq vaqt davomida odamga faqat cherkov nom berishi mumkin edi, faqat 1905 yilda cherkovning bu vakolati biroz zaiflashdi. 1917 yildan boshlab bolaga hech qanday cheklovlarsiz har qanday ism bilan berish mumkin bo'ldi. Ammo bu oxirgi davr endi rus familiyalarining shakllanishi bilan bog'liq emas. Xristianlik qabul qilingandan so'ng, rus tarixining dastlabki davrida paydo bo'lgan nasroniygacha bo'lgan slavyan ikki asosli nomlari parallel ravishda ishlatila boshlandi. Ushbu turdagi ismlar, kamdan-kam istisnolardan tashqari, faqat knyazlar bilan bog'liq edi va shuning uchun ko'pincha shunday nomlangan Shahzoda nomi. Bir nechta Skandinaviya nomlari ham xuddi shunday taqdirga ega edi. Umuman olganda, XIV asrda, ushbu toifalarning hech biri saqlanib qolmagan. [Beletskiy, A.A M, 4:74].

Qadimgi slavyan nomlarining kichraytiruvchi shakllari, masalan, Dobrynya, Dobrilo (Dobroslav yoki Dobrogost dan), Putilo (Putislavdan), Jidyata (Jidislavdan) va boshqalar, aftidan, ko'proq mashhurlikka ega edi va shunga mos ravishda to'liq nomlarga qaraganda kengroq ishlatilgan. Ular asosan bir qator umumiy otlar va sifatlar bilan ifodalangan monobazik nomlar bilan birlashib, saqlanib qolgan, ularning zaxirasi har doim bitmas-tuganmas. Ushbu ikkinchi ismlardan foydalanish cheklangan son tufayli bir xil suvga cho'mish nomlarini tashuvchilarning tobora ko'payib borayotgan massasida shaxsni ajratib ko'rsatishga imkon berdi.

Ikkinchi ism nafaqat ota-onalar, balki qo'shnilar yoki hatto shaxs tomonidan o'ziga berilgan taxallus bo'lishi mumkin. Cho'qintiruv marosimi va boshqa barcha ismlar o'rtasidagi muhim farq shundaki, cho'qintiruv marosimi faqat bitta maqsadga xizmat qilgan — shaxsni shaxsiy ism bilan ta'minlash. Bu ism unga rasmiy cho'qintiruv marosimida ruhoniy tomonidan berilgan. Boshqa ismlar allaqachon norasmiy ravishda, marosimlarsiz, ota-onalar yoki qo'shnilar tomonidan berilgan. Cho'qintiruv ismlari majburiy va son jihatdan cheklangan edi, qolgan ismlar faqat

an'anaga asoslangan edi va ularning soni deyarli cheksiz bo'lishi mumkin edi. Ikkinchisi orasida ikkita guruhni aniq ajratish mumkin: kasb va yashash joyidagi ismlar. Ushbu turdagi boshqa barcha nomlar ushbu kitobda taxallus sifatida belgilanadi va bu atama ko'proq salbiy ma'noga ega. Albatta, keng ma'noda har qanday xochsiz ismni taxallus deb hisoblash mumkin, ammo bu kitobda u yuqoridagi qiymat bilan cheklangan.

Shunday qilib, qadimgi rus an'anaviy nomlash usuliga ko'ra, deyarli har bir rusda ikkita ism bo'lishi mumkin edi — cho'qintiruv va/yoki ikkinchi ism, bu juda xilma — xil kelib chiqishi va shakli bo'yicha ot yoki sifat bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Superanskaya, A. V. Terminologiya va onomastikai. Riga, 1993.
2. Superanskaya, A. V. Ismning umumiy nazariyasi M: Nauka,1993
3. Reformatorskiy A.A.: Toponimika va transkripsiya. M : Nauka,1994
4. Beletskiy, A.A Leksikologiya va nazariya tilshunoslik : onomastika. Kiev, 1989.

